

27. Dictionary of Education / Ed. by C.V. Good. — N.Y.: Ind. McGraw-Hill Book Company, 1945. — 495 p.
28. Encyclopedia of Educational Research / Ed. by W.S. Monroe. — S.L.: The MacMillan Company, 1941. — 1344 p.
29. Nida E.A. Analysis of Meaning and Dictionary Making // Language Structure and Translation. — Stanford: Stanford University Press, 1982. — P. 1-23.
30. Okon W., Dembaska J., Niemierko B. Piecioletni słownik terminów pedagogicznych: Pol., angl., fr., ros. — Wrocław etc.: Ossolieneum, 1990. — 207 s.
31. Pound O. Educational Lingo // American Speech. — 1926. — Vol. 1, № 6. — P. 311-314.
32. The Teacher's Encyclopaedia of the Theory, Method, Practice, History and Development of Education at Home and Abroad: In 7 vol. / Ed. by A.P. Laurie. — London: Caxton publishing Company Ltd., 1911-12.
33. Zgusta L. Manual of Lexicography. — Prague, 1971. — 360 p.

Laryssa Verhul. Process of Establishing of Mutual Translation Correspondence of the English and Ukrainian Educational Lexicon. The lexicographic recording of the English and Ukrainian educational lexicon started at different periods. In the USA and Great Britain, the first monolingual explanatory dictionaries of educational lexicon were published early in the 20th century, while in Ukraine they appeared in the late 20th century. In Ukraine, there is still a lack of dictionaries of this kind. English-Ukrainian Dictionary of Educational Lexicon, compiled by the author of this paper, is an attempt to unify and standardize English-Ukrainian translation equivalents of educational terminology. The dictionary contains about 4 000 head words and represents the main bulk of educational terminology and domains of education. An English ethnospecific educational lexicon accounts for 43 per cent of head words.

Тетяна Олійник

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СВОЄРІДНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ В ПЕРЕКЛАДІ

Проблема передачі національної своєрідності мови-джерела (МД) і до сьогодні є однією з головних проблем теорії художнього перекладу [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]. Своєрідність оригіналу в багатьох випадках розглядається як сукупність специфічних національних засобів і національних образів твору. Не завжди змістовий план вихідного тексту МД розглядається з точки зору відображених в ньому особливостей національної культури. Такий культурно-змістовий підхід до цієї проблеми дозволяє розкрити семантичні особливості лексичних одиниць, обумовлених специфікою національної культури, а також можливості передачі цих особливостей в перекладі.

Ми розглядаємо своєрідність вихідного тексту як особливість змістового плану твору обумовленого специфікою національної культури. Обумовленість змістового плану мови культурою певного народу можна виявити при зіставленні значень слів МД і цільової мови (ЦМ). Спробуємо зіставити значення слів і словосполучень української і англійської мов і виявити семантичні відмінності, пов'язані з різними культурами.

Специфіка художнього перекладу полягає в тому, що перекладач повинен передати своєрідність життя нації, яка відображена в тексті МД: особливості матеріальної культури, характерні риси навколишньої природи — фізичної географії, флори і фауни, а також особливості соціальної поведінки людей — повсякденної поведінки, жестів, національних традицій, звичаїв, обрядів. Перераховані аспекти, на нашу думку, входять в єдине поняття культури. Слід, однак, зазначити, що для перекладу принципове значення мають ті особливості національної культури, які відомі всім носіям конкретної мови, тобто описуючи знання культури, ми орієнтуємося на “пересічного громадянина” [8, с. 120; 9, с. 3].

Елемент значення слова, який безпосередньо пов'язаний з національною культурою, обумовлений нею, називається в лінгвістиці по-різному: “культурний компонент”, “культурні співзначення”, “культурне значення” [10; 11; 12]. Місце цього компонента в семантиці слова теж є дискусійним питанням. Деякі мовознавці не включають його в “лінгвістичне значення” слова [10], визначаючи його як елемент, який супроводжує лексичне значення слова. Інші вчені [8; 11] визнають культурний компонент частиною лексичного значення слова. Ми поділяємо

останню точку зору і визначаємо цей елемент як культурну конотацію. Ті частини культурної конотації, які не співпадають у МД і ЦМ, представляють різні культурні конотації слів і словосполучень. Ми розглядаємо культурну конотативність української лексики як наявність культурних конотацій, які відрізняються національним характером, лексику, якій притаманні такі конотації, називаємо культурно-конотативною лексикою, лексичну одиницю такого ж типу — культурно-конотативною одиницею.

Культурні конотації лексичних одиниць української мови в порівнянні з англійськими розглядаються на таких рівнях:

1. На рівні реалій (реальні особливості предметів, явищ, а також абстрактні поняття, що належать до певної культури). Наприклад, на рівні реалій ми спостерігаємо відмінність різноманітних англійських лексичних одиниць та їх українських перекладних відповідників: **Antaeus** (з грецької міфології — велетень, володар Лівії; був непереможним, поки торкався своєї матінки Землі; Геракл переміг його, відірвавши в повітря). В українській літературі вживається в символічному значенні — Антей — наснага і сила, що їх дає людині зв'язок з Батьківщиною, рідною землею, народом, життям. **Cheap Joan** (американський сленг — Чіп Джон — нічліжка, кабак). В українській мові відомий відповідник — шинок, корчма.

2. На рівні функціонування реалій у відповідному мовному середовищі. Ми спостерігаємо більші або менші відмінності у функціонуванні переважної більшості реалій. Наприклад: **Peeping Tom** (військовий жаргон — Піпінг Том — спостерігач; людина з нездоровою цікавістю). В українській дійсності — радіолокатор. **Athenaeum** (з грецької — Атений, храм богині Афін в Давній Греції). Символічне значення, в якому вживається ця реалія — читальня, бібліотека; журнал, присвячений питанням літератури або мистецтва.

3. На рівні соціальної значимості реалій, тобто їх соціальної ролі і значення в суспільстві: **Big Ben** — Біг Бен (годинник на будинку англійського парламенту). Для англійців — це візитна картка Англії, символ Лондона. Пересічний українець, необізнаний з історією Великої Британії, сприйме цю реалію як звичайну назву особи. **Madison Avenue** (Медісон-авеню — для українців це — проспект у Нью-Йорку, центр американської рекламної продукції) — в американській публіцистиці вживається презирливо на позначення американської преси й інших засобів масової інформації.

4. На рівні емоційної значимості реалій. Ми спостерігаємо відмінності в емоційній реакції на ту чи іншу реалію (зазначимо, що такі реакції характерні для всіх носіїв мови). Порівнюємо такі лексичні одиниці **snowball tree** — **калина**. Вони означають тотожну реалію, однак для українців калина — не тільки типово український, дуже поширений кущ, але й національний символ, корені якого — у фольклорі, літературі, в самій українській дійсності. В Англії калина поширена мало, з нею не пов'язано ніяких національних асоціацій. Ще один приклад: **Finsbury Park Empire** — комплекс розважальних закладів у парку Фінсбері (**Finsbury** — одне з курортних місць Лондона). Для англійців це місце асоціюється з гарним відпочинком після напруженої праці, для українців така емоційна значимість відсутня.

Наявність відмінностей на хоча б одному з виділених рівнів є достатньою підставою для того, щоб вважати певну лексичну одиницю культурно-конотативною.

Отже, культурна своєрідність МД полягає в національних культурних конотаціях. Повнота передачі змісту МД в ЦМ визначається повнотою передачі семантично акцентованого рівня культурних конотацій. А останнє, в свою чергу, залежить від ролі лексичних одиниць в тексті МД, від способів передачі її в перекладі, а також від ступеня знайомства носіїв ЦМ з вихідною культурною інформацією.

Література

1. Ажнюк Б.М. Українські власні назви (антропоніми й топоніми) в англійському написанні // Мовознавство. — 1993. — № 1. — С. 3-15.
2. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську: Навчальний посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів освіти. — Вінниця: Нова книга, 2003. — 608 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. — Вінниця: Нова книга, 2002. — 564 с.
4. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. — М.: ЭТС, 2001.

5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. — Вінниця: Нова книга, 2003. — 448 с.
6. Когтілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навч. посіб. — К.: Юніверс, 2002. — 280 с.
7. Микулина Л.Т. Передача своеобразия национальной культуры в переводе. — Автореф. дисс. ... канд. філол. наук. — Ленінград, 1977. — 15 с.
8. Верещагин Е.М. Психологическая и методическая характеристика двуязычия (билингвизма). — М.: Наука, 1969. — С. 120.
9. Олійник Т.С. Семантичні та функціональні характеристики символічних власних імен в сучасній англійській мові. — Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Київ, 2001. — 21 с.
10. Фриз Ч. Значение и лингвистический анализ. // Новое в лингвистике, 1969. — Вып. II. — С. 98-116.
11. Комлев Н.Г. О культурном компоненте лексического значения слова. // Вестник МГУ. Серия филол. наук. — 1966. — № 5. — С. 43-50.
12. Scalay L., Brent J. Culture and Language. // The Journal of Social Psychology. — 1982. — P. 161-187.

Tetiana Oliyuk. The Peculiarities of National Identify Issues in Translation. The peculiarities of the source language are treated as the peculiarities of the sense which is distinguished by the specificity of national culture. This problem can be investigated while comparison the meaning of words in the source language and the target language. Such sense-cultural approach allows to describe semantic peculiarities of lexical unites, which are distinguished by the specificity of national culture, and the ways of their rendering in translation.

Євген Музя

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИКОГРАФУВАННЯ ТОПОНІМІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В ЗАГАЛЬНИХ ТЛУМАЧНИХ АНГЛОМОВНИХ СЛОВНИКАХ

Принципи лексикографування топоніміїної лексики в неспеціальних словниках належать до числа проблем, які ще чекають свого вирішення. Незважаючи на те, що більшість укладачів словників вважають за необхідне включати до корпусу словника визначений обсяг географічних назв, — виявити будь-які закономірності в цьому процесі практично неможливо. Проведений нами аналіз загальних тлумачних словників англійської мови [17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27] показав, що існуюча лексикографічна практика скоріше тримається на традиціях й особистому досвіді укладача словника, ніж на чітко визначених принципах. Виробленню цих принципів присвячене наше дослідження. З метою виявлення різних типів географічних назв і встановлення, наскільки можливо, їхньої пріоритетності для лексикографічної практики. У сьогоднішній статті ми розглядаємо топонімічну лексику в типологічному аспекті

З цією метою нами були вивчені сучасні класифікації топонімів [4, 6, 10, 14] і проведений їх порівняльний аналіз. В узагальненому вигляді сучасні критерії, використовувані при класифікації, можуть бути представлені в такий спосіб:

Розмір об'єкта	Характер поверхні	Походження об'єкта
-мікротопоніми -власне топоніми -макротопоніми	Суша – орографічні топоніми	природне
-масштабні -контурні -немасштабні -лінійні	Вода – гідрографічні топоніми	штучне
-точкові		

Кожна група топонімів у розглянутих нами класифікаціях деталізована в більшій чи меншій мірі, а сам реєстр топонімів різних видів включає: астіоніми – назви міст; гелоніми – назви боліт; гідроніми – назви водних об'єктів; дрімоніми – назви лісових масивів; дромоніми – назви доріг, шляхів сполучення і маршрутів; комоніми чи хоріоніми – назви сіл; кратоніми – назви держав; ліммоніми – назви озер; ойконіми – назви будь-яких поселень; ороніми – назви гір і інших височин¹; пелагоніми – назви морів; потамоніми – назви річок; ревмоніми – назви

¹ Під цим терміном інколи розуміють назви деталей наземної поверхні Землі.